

УДК 811.161.2'276.11

ПСЕВДОНАУКОВА СТРАТЕГІЯ «РУСИНСЬКИХ» ЛЕКСИКОГРАФІВ

Людмила Юрса

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра українського прикладного мовознавства,
вул. Університетська, 1, кім. 233, 79001 Львів, Україна
тел.: 032 239 43 55
ел.пошта: Lnuzhdak@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-3944-375X>*

У статті розглянуто лексикографічні праці, які побудовані на псевдонауковому підході та пропагують неправомірне твердження щодо окремішності «русинської» мови, а також самостійного слов'янського народу – русини. Вказано на якісний склад деяких лексикографічних праць, а також їхнє наукове значення.

Ключові слова: русини, лексикографія, язык, мова.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/uf1.2019.14.2721>

Постановка проблеми. Проблема нашого дослідження полягає у простеженні становлення лексикографічних праць, автори яких пропагують псевдонаукову теорію самостійності «русинської» мови та наполягають на окремішності «русинського» народу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Становлення та лексикографічний доробок Закарпаття, а також пропагандистів неорусинського формату, які намагаються довести самостійність «русинської» мови, займались чимало науковців, зокрема: В. Німчук, Й. Дзендзелівський, П. Чучка, К. Галас, Л. Белей.

Мета статті полягає в аналізі деяких лексикографічних праць, автори яких намагаються пропагувати самостійність «русинського» народу, а також “русинської бесід”.

Виклад основного матеріалу. Одним із засобів псевдонаукового підходу неорусинів є укладання словників. Необхідно зазначити, що пропаганда «русинства» та “русинської” мови у статусі самостійності – це псевдонаукова технологія, яка виникла на території Закарпаття з кінця 19 ст.

Упродовж кінця XX – поч. XXI ст. неорусини значно активізували свою пропаганду щодо окремішності народу. На підтвердження таких гіпотез вони опублікували понад 30 словників різних типів.

Найбільш суперечливими є такі словники: Панько Ю. “Орфографічний словник русинського языка” (1994); Ябур В., Плішкова А., Копорова К. “Русинська лексика: Правописний і граматичний словник” (2007); Керча И. “Словник русько-русинський” (2012); Чорі Ю. “Фразеологізми русинського языка” (2015).

Для того, аби надати авторитетного забарвлення своїм гіпотезам, автори лексикографічних праць Закарпаття наповнюють реєстр словників словами, кількість яких сягає понад 40-70 тисяч. “Вершиною” “русинського” словникарства є праця Ю. Чорі, реєстр якої перевищує 250 тис. слів (“Словарь русинського языка”).

За словами Л. Белея, “новаторство русинських лексикографів полягає у свавільному доборі джерельної бази словників, який дозволяє не лише інтенсифікувати процес укладання словника, а й, що найголовніше, - суттєво розширити його реєстр” [2 : 262].

Розширення реєстру словників автори зробили навмисне, за допомогою псевдонаукового технологічного прийому. Вони намагаються слідувати аналогам інших слов’янських мов з метою доведення самостійності “русинської” мови та “русинів” як народу.

Одним із перших, хто намагався довести самостійність “русинської” мови крізь призму словникарства, був Юрій Панько. У 1994 році у Пряшеві він публікує “Орфографічний словник русинського языка”. Відомий словацький україніст Юрій Бача зробив детальний аналіз цієї праці. Науковець довів, що словник Ю. Панька “має 40472 слова. З того 36622 слів українських, або таких іншомовних, які наводять в словниках словацької мови. У словнику є 1418 назв осіб, рік, гір, сіл, міст, держав, континентів, які так само не є «русинськими» [1 : 84].

За словами Ю. Бачі, “русинських” слів у словнику Ю. Панька, “яких би не було в українській, словацькій та інших сусідніх мовах, у тому словнику менше одної тисячі! Причому це переважно топоніми Пряшівщини, тобто ойконіми, гідроніми та омоніми того регіону найзахіднішої етнічної української території” [1 : 84].

І. Керча пішов ще далі щодо збільшення реєстру свого словника. Кількість лексем його праці нараховує 58 тисяч (“Словник русинсько-руський”). Для “русинізації” своєї праці І. Керча використовує власне українську лексику. У словнику автора понад 15 % слів взято із “Словаря української мови” за редакцією Бориса Грінченка. Понад 32 % слів І. Керча використав із двотомного “Српско-русинского речника”. Хоча ця праця є доробком та представленням мови бачванських руснаків.

За словами Л. Белея, “говірка бачванських руснаків, представлена в цьому словнику, містить чимало сербізмів, що є результатом асиміляції місцевих руснаків, вони побутують лише на Бачці та Сримі, а тому не можуть вважатися «русинськими» з огляду ні на їх походження, ні на їх поширення” [2 : 265].

Основу реєстру словника І. Керчі складає не “русинська” лексика, якої і не існує, а загальноукраїнська мовна спадщина. Автор без будь-якого наукового етикету привласнив український мовний ареал і безпідставно назвав його «русинською» мовою. Все це є ще одним підтвердженням того, що ніякої окремої “русинської” мови нема і окремого слов’янського народу тим більше. Зрозуміло, що загальноукраїнська лексика є таким самим національним надбанням закарпатців, як і галичан чи буковинців, але ж це не дозволяє виокремлювати закарпатських русинів від галицьких, від загального українського мовного та державного простору.

Проф. Л.Белей здійснив підрахунок кількості питомих українських слів, які наявні у словнику І. Керчі. За підрахунками науковця, словник І. Керчі налічує

90 % питома українських лексем. За словами Л. Белея, 10 % неукраїнської лексики – це “середній відсоток чужомовних слів, які здебільшого містять лексичні системи чи то літературні, чи діалектні у переважній більшості мов. Однак “русинських” лексикографів зовсім не хвилює той факт, що вони продукують словники української мови, їхнім технологічним завданням є представити словники, що називаються «русинськими», причому з якомога більшим реестром, адже основне призначення таких видань – доводити факт існування окремої «русинської» мови з багатотисячним лексиконом” [2 : 266].

Лексикографічна праця Ю. Чорі: “Словарь русинського языка” у 5-ти томах в основу поклав лексичний запас української мови, а також закарпатську говіркову лексику, яку безпідставно та антинауково зараховує до «русинської» мовної системи. Наведемо кілька прикладів, які демонструють не «русинську», а, власне, українську мовну спадщину: *різак- різак; різалка – різалка; різальник – різальник; різальниця – різальниця*.

Бачимо, що так звані «русинські» слова повністю збігаються із українськими літературними словами. Понад 90 % слів, які складають основу словника Ю. Чорі, входять до загального українського мовного ареалу.

Необхідно зазначити, що до складу словника Ю. Чорі входять і росіянізми, які, зрозуміло, не мають жодної підстави для зарахування у склад “русинської бесіди”, наприклад: *закупочный, настройка, защититель, пища, пир, поднос, флаг, шутка*.

За словами В. Німчука, “текст насичений словами й конструкціями, не притаманними мовленню звичайних закарпатців: *ответ* замість *одповідь (выдповідь)*; *досы* замість *дотипирь*; *прижилися* замість *прискіпилися, приялися*; *трывалый час* зам. *довгий час*; *крым* зам. *крѹм, окрем*; *є ищи ѝ иностранні слѹвця* зам. *суть (сут) чужі слѹвця*; *не обходиться* зам. *не може, не годна ся обыйти*; *совітовали* зам. *радили, رایали*; *уживати* зам. *хосновати*; *не глупіші за иньих* зам. *уд (выд) другьх...*” [3 : 17].

Для розширення реєстру словника, Ю. Чорі вдається до авторського словотворення, зокрема: *зустрілий, кабінетський, потряска, просватовати, різальницький* та ін. Жодне з цих слів не зафіксоване у закарпатських говірках.

Як слушно зауважує Л. Белей, “незважаючи на справді велетенську, однак сізіфову працю укладача, з лексикографічного погляду його “Словарь русинського языка” не русинський, а український, адже у реєстровій частині останнього міститься понад 90 % українських слів. Незаперечна українська природа закарпатських говірок спричинилася до того, що, незважаючи на наміри автора, його словник можна беззастережно кваліфікувати «українсько-українським словником». А це, безсумнівно, ще один аргумент на користь думки, що ніякої окремої русинської мови не існує, якщо в найбільшому словнику цієї уявної мови переважна більшість слів збігається з українськими літературними (окремі слова різняться тільки фонетично, морфологічно, але не лексично” [2 : 273].

Висновки нашого дослідження полягають у тому, що аналіз деяких лексикографічних праць неорусинів засвідчує про те, що жодної «русинської» мови не існує, а, відповідно, і не можна говорити про окремий слов’янський народ – русинів. Всі ці технології та псевдонаукові підходи здійснюються із конкретною метою – дестабілізація державного устрою України. Зацікавленість у таких дискусіях має прояв як у середині держави (сепаратистські налаштування), так і

поза її межами (послаблення України на Європейській арені). У подальшому науковці та політичні діячі повинні чітко врегульовувати всілякі неправомірні та антинаукові догми, які в кінцевому результаті можуть сприяти розхитуванню цілісності держави.

Список використаної літератури

1. *Бача Ю.* Що являє собою «Русинський словник?» // *Дукля*. – 1998. № 3. – С. 84.
2. *Белей Л.* «Русинський» сепаратизм: націєтворення in vitro. Київ : Темпора, 2017. 392 с.
3. *Німчук В.* Кодифікувати нові літературні мови? Зберегти й захистити українські говори! / *Українська мова*. - № 3. 2013. – С. 17.

References

1. *Bacha Y.* Sho yavlaye soboy “Rusynsky slovnyk?”. – *Duklya*, 1998, № 3. – S. 84.
2. *Beley L.* (2017) “Rusynskyi” separatyzm: natsiyetvorennnya in vitro. – Kyiv: Tempora, 2017. – 392 s.
3. *Nimchuk V.* Kodyfikuvaty novi literaturni movy? Zberegty I zachystyty ukrainski govory / *Ykrainska mova*, 2013, № 3. – S. 3 – 26.

*Стаття надійшла до редакції 10.04.2019
прийнята до друку 22.04.2019*

PSEVDOSCIENIFIC STRATEGY OF “RUSSIAN” LEXICOGRAPHERS

Lyudmyla Yursa

*Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Applied Linguistic,
1 Universitetska Str., room 233, 79001 Lviv, Ukraine,
phone: 032 239 43 55
e-mail: Lnuzhdak@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-3944-375X>*

At the present stage of society's development, occur intensive globalization changes as a result of which there is an interest in intercultural communication, as well as the study and research of important national-cultural events and trends in their development. Specialists in various fields of science must have information about the peculiarities of different cultures in order to solve certain scientific and cultural problems.

In the article we have analyzed some lexicographic works of the Transcarpathian scholars who propagandize the specificity of the “Rusyn” language. Ideologists of “Rusyns” carry out their work in order to destabilize society. From the end of the XX century to the beginning of the XXI century, the world saw more than 30 dictionaries of neorusins. Their authors fill the content without the quality of the text. More than 90% of

the tokens are the property of the Ukrainian language fund. Another part of the words had been borrowed from foreign languages.

The register of "Rusyns" dictionaries reaches 40 - 70 thousand words. It should be noted that with such a large number of registry words, they were concluded not by a group of authors, but individually. This fact indicates the lack of knowledge about their content. Extension of the register of words takes place using technological receptions.

The founders of "Rusyn" dictionaries are trying to act in the same way as other Slavic languages. In this way, they want to prove the independence of the "Rusyn" language.

It should be noted that the propagation of "Rusynstva" and "Rusyn" language in the status of independence is a pseudo-scientific technology that arose in the Transcarpathian region from the end of the 19th century.

Neorusins try to introduce the idea of a separate Slavic people in Transcarpathian consciousness, which perhaps has its own language and history.

All these movements take place with the support of individuals who have their own political or economic interest. This position is beneficial for strategists who intend to destabilize the integrity of the state, as well as weaken its position on the international scene. All sorts of linguistic speculation on the territory of modern Transcarpathia take place due to certain historical events. After all, for several centuries, Transcarpathia was torn away from Ukraine. This area was part of different states.

A certain isolation from national liberation movements that took place in other ethnic territories of Ukraine led to a slowdown of national movements and the self-identification of Transcarpathians.

Despite various speculations, the inhabitants of Transcarpathia always identified themselves as Ukrainians and attributed themselves to a single Ukrainian ethnic community.

The article is considered with lexicographic works, which are based on the pseudo-scientific approach and propagate the unlawful statement regarding the separateness of the "Rusyn" language, as well as the independent of Slavic people - Rusyn. It is indicated on the qualitative composition of some lexicographic works, as well as their scientific significance.

The problem of our study is to trace the formation of lexicographic works, whose authors propagate the pseudo-scientific theory of the independence of the "Rusyn" language and insist on the separation of the "Rusyn" people.

Many scholars engaged in formation and lexicographic works of Transcarpathia, as well as propagandists of the non-Russian format who tries to prove the independence of the "Rusyn" language, in particular: V. Nimchuk, J. Dzendzelivsky, P. Chuchka, K. Galas, L. Belay.

We have analyzed some lexicographic works, whose authors are trying to propagate the independence of the "Rusyn" people, as well as "Rusyn conversations".

One of the means of the pseudoscientific approach of non-Russians is the dictionaries. It should be noted that the propagation of "Rusynstva" and "Rusyn" language in the status of independence is a pseudo-scientific technology that emerged in the Transcarpathian region from the end of the 19th century.

During the end of XX - beginning XXI century the neo-rusyn have intensified their propaganda according to the separation of the people. In support of these hypotheses, they published more than 30 dictionaries of different types.

The most controversial are the following vocabulary: Panko Yu. "Orphographic Dictionary of the Rusyn Language" (1994); Yabur V., Pleshkova A., Koporova K. "Rusyn language: spelling and grammatical dictionary" (2007); Kerch I. "Rusko-Rusyn Dictionary" (2012); Chori Y. "Frazеologisms of the Rusyn language" (2015).

In order to give authoritative coloring to their hypotheses, the authors of the lexicographic works of Transcarpathian fill the register of dictionaries with words amount to more than 40-70 thousand. The "peak" of "Rusyn" dictionary is the work of Y. Chori whose register exceeds 250 thousand words ("Dictionary of the Rusyn language").

An analysis of some lexicographic works of neorusins testifies that there is no "Rusyn" language, and accordingly, one can not speak of a separate Slavic people - Rusyns. All these technologies and pseudoscientific approaches are carried out for the specific purpose - destabilization of the state system of Ukraine.

The interest in such discussions have a manifestation both in the middle of the state (separatist preferences) and outside the country (weakening of Ukraine in the European arena). Subsequently, scholars and politicians should clearly regulate all kinds of unlawful and anti-scientific dogmas that ultimately may contribute to shattering the integrity of the state.

Key words: neorusyny, cultue, ethnos.